

C.D. ZELENTIN

Din nou despre calambur

Privind lucrurile foarte de sus și sub specia incidenței statistice, în epocile de teroare dispoziția oamenilor pentru calambur crește, în vreme ce în perioadele de triumf ale libertății ea cunoaște o indiscutabilă evanescentă. Sub teroare, spiritul se ascute și scapără, limba incendiază. Oprimat și jignit, el își ia cât de cât o revanșă prin umor: câți n-au murit pentru o vorbă de duh! Nimeni nu i-a socotit eroi, nici nu le-a ridicat statuie... În vremi de libertate, invers: relaxarea diversifică viața, accesul la luptă nu e o problemă, iar arsenalul omului de spirit se îmbogățește într-afit încit apelul la o anume armă-jocul de cuvinte, în cazul nostru-survine mai rar, pe măsură ce ironia, persiflarea, dojana, batjocura și imprecizia devin mai slobode... Survine într-adevăr mai rar, însă în forma lui absolută, nu relațională, nu ca un foc tras într-un război nedeclarat ori ca o scăpare de gaz printr-o fisură în discreția expectativei strategice. Calamburul e întâmplarea pură, exclusă de la logica primară a limbii, aceea a comunicării din necesitate. Disponibil, e un cec la purtător, pe care acesta îl fructifică ori nu-l fructifică: el există pentru toți în potențialitatea lui anonimă. La urma urmei, e un miracol! Extaziat în fața enigmei ascunse în ou, izvor etern al vieții. Arghezi striga puicii care tocmai îl ouase: *Aoleu, ce proastă ești!! Nici măcar nu te gîndești! (Giuvaere)*. La fel spunea și pămîntului înmulțitor de bob: *Nici eu știu, nici tu cunoști! Și-o să rîdem ca doi proști (Miracol)*... Calamburul e o depărtare apropiată. Trebuie un ochi de-mascator care să treacă dincolo de crusta calcară a oului ori de geometria simplă a brazdei. După cum trebuie și o minte care să exfolieze rapid sedimentările limbii, ca să dea peste cărbunii aprinși ai calamburului ce-și zîmbesc reciproc în neantul lexical... O minte lunecoasă (*luna lunecă, aluna alunecă!*), pentru ca nimerind într-un ungher al limbii să-și dea seama, de pildă, că executarea unei piese muzicale înseamnă și ghilolinarea ei sau că un *zero-pozitiv* poate fi și *sero-pozitiv*...

Trecerea de la oralitate la limba scrisă e și de la proză la poezie a sporit șansele calamburului. Un poet scria, în franceză, la București, un *Alphabet explicue (L'Independance roumaine, 5/17 decembre 1879)*, din care spicuiesc a treia literă: *Pour C, pas besoin qu'on beugle! Quelque conte mal invente! Le premier cas de C cite! Appartient au premier aveugle...* La fel, trecerea de la un gen la altul: una e cîine, alta cățea, ori schimbarea accentului: **paralele** și **parălele**, sau trecerea singularului în plural: **furcă/ furci, muncă/ munci** etc. Toate aduc o virare a sensului.

Creație lipsită de eroism, calamburul e urmarea vioiciunii și a norocului. Triumf public al spontaneității, el rămîne legat de momentul ideal care e secunda. Secunda care, oricît s-ar multiplica, nu se poate încheia într-un timp: imperiul lui e friabil.

Pe Marta Bibescu o amuza calamburul, dar nu-l iubea: prințesa era o ființă prea etică pentru a întîrzi în gratuitatea lui. Într-o zi a bătrîneții tîrzii, făcu o pată pe rochia de dogaresă. Fidela ei servitoare, Blanche, i-a spălat-o, bombănindu-și stăpîna. Aceasta suspina, fals ipocrită, către nu-știu-ce vizitator:

- Blanche... quarante ans de bons et loyaux services...

Enescu în schimb l-a iubit. Era pentru el o bucurie și una din puținele frivolități prin care i se odihnea geniul truditor... În vara anului 1954, lua parte, pentru ultima oară, la cursurile de interpretare de la Academia Chigiana din Siena. Fondatorul ei, contele Guido Chigi-Saracini, care-l sărbătorea aici la împlinirea celor 70 de ani, primi într-o zi din partea cuiva următorul compliment:

- Vous êtes un peuplier!

La care Enescu, reflectă cu voce tare:

- Je suis aussi un *peu plié*..., apropo de spondilita anchilopoietică veche care-l cocîrjase...

În seara zilei de 3 mai 1955, Enescu era pe moarte...Fostul său elev, violonistul Serge Blanc, intră în antecameră, întrebînd în șoaptă, plin de o afectuoasă neliniște:

- Est-ce qu'il est encore lucide?

Auzindu-l prin ușa întredeschisă, Enescu răspunse:

- *Luci-de Lammermoor!*

Lucide, de la Mer Morte!

A doua zi dimineața, a închis ochii.

Petrecerea

Madam Brizard? O nebună. Făcea vrăji, franțuzoaica. O știam eu, nu putea să mă ducă cu zăhărelul. Am savurat șampania cu un soi de evlavie. Sigur că m-am bucurat să fiu invitat la o asemenea întâlnire mondenă. Madam Brizard m-a prezentat tuturor cu un ușor aer malițios. Dar parcă nu auziseră de mine! Faptul m-a enervat pe moment. Apoi însă, o tartină cu caviar mi-a redat buna dispoziție. În fond ce de oare trebuia să mă cunoască, de exemplu, domnișoara bătrână care ținea în brațe un motan falcos, maroniu și urăcios? De ce ar fi trebuit să audă de isprăvile mele junele plin de coșuri care golea pahar după pahar ascuns după un stâlp împodobit cu ghirlande de flori exotice? Și totuși ar fi trebuit să mă știe. Eu eram tipul care mîncase șaisprezece pahare de cristal în mai puțin de un minut la concursul mîncăcioșilor organizat de Consiliul Municipal. Eu stătusem sub apă mai bine de cinci minute fără oxigen. Eu mă cățarasem pe hotelul "Central" și tot eu dădusem gata un tort de peste o sută de kilograme. Eram cineva, nu?! Dar nu. Înfulecau cu toții, râdeau, își dădeau coate, vorbeau în gura mare, se clătinau amețiți, se ciocneau unii de alții. În mod curios, vorbeau despre Primul Război Mondial. La început n-am îndrăznit s-o trag de limbă pe madam Brizard. Dar, în cele din urmă, am prins-o în bucătărie între două cafele. Am somat-o. Am amenințat-o. Ea m-a bătut ușurel pe obraz. Prostuțule, n-ai înțeles încă?! Și a scos dintr-un sertar un album de fotografii. Toate îngălbenite. Am rămas cu gura căscată, mi s-a tăiat răsufierea. E o ocazie bună, scumpule! Oamenii aștia au înviat doar câteva ceasuri, mi-a șoptit madam Brizard aruncînd bucățelele de zahăr într-un bol de sticlă. Nu e nemaipomenit?! Iar tu ești martorul meu principal. Și s-a dus în sufragerie să împartă cafeaua și să flectărească, nebuna. M-am spălat pe față, am luat o aspirină. Mi-am aprins o țigară. Aș fi putut telefona la poliție. Aș fi putut anunța presa. Se întâmpla ceva senzațional. I-am recunoscut pe toți din fotografiile din album. Un căpitan de cavalerie. Un funcționar de la Primărie. O actriță. Un profesor de muzică. Un pictor. Un comerciant de săpunuri fine. Un măcelar. Un preot. Un poet. Și chiar o doamnă plină de voaluri despre care se vorbea că ar fi din familia regală. Eram amețit. Dintr-o dată, iată, oamenii altor vremuri stăteau la taclale în casa lui madam Brizard. Oh, dacă ar fi aflat poliția, sigur i-ar fi ridicat cetățenia! Mda, nu puteam să-i fac chiar eu una ca asta.

- Păreți cam singur, mi-a spus la ureche căpitanul de cavalerie. N-o cunoșteți pe domnișoara de colo?! E adorabilă!

- Ce părere aveți despre spectacolul de aseară? mi-a gîngurit drept în față, luându-mă cu asalt, actrița Leonora. Nu v-am mai văzut prin orașul nostru! Să nu-mi spuneți că sunteți vreun prinț care umblă incognito prin țară! Am auzit că e la modă! Trebuie să fie mare plictiseală la curte!

- Vă confund sau sunteți cumva fretele domnului Pompiliu Pompilian, vestitul fabricant de salamuri?! Oh, îmi pare bine să

vă cunosc! Nu negați! V-am recunoscut! mi-a strigat măcelarul împoșcîndu-mă cu salivă. Domnule, îmi scot pălăria! Dacă n-aș fi pierdut banii într-o foarte proastă afacere cu lumânări, anul trecut, mi-aș fi deschis și eu o fabricuță! Pe onoarea mea!

- Domnule, dadaismul e în contra culturii române! m-a atacat frontal peotul Lambru. Spune și dumneata! Eu, care să știi, nu sunt un tradiționalist sadea, nu sunt un împătimit al plaiurilor smălțuite cu flori dar nu pot să nu văz stricarea subtilă propusă de...

Am dat să urc scările, obosit. Madam Brizard m-a prins de mîneacă, m-a tras în bibliotecă. Mi-a turnat șampanie. Ne-am certat la cuțite. I-am spus pe șleau că nu-mi păsa de vrăjile ei. Ce-ar fi vrut?! Avea de gînd să participe la Congresul Mondial al Vrăjitoarelor, la Toronto, în iulie. Trebuie să recunoști, Terente, că e una din vrăjitorile mele cele mai teribile. O să iau Marele Premiu. Voi fi primită în Consiliul Secret. Iar tu ești martorul meu. Naivă, madam Brizard! Chiar credea ce spunea?! Cum se mai chinuse să-i aducă din morți pe cei care râdeau în hotote în sufragerie! Își pierduse zeci de nopți amestecînd zemuri în oalele ei de tuci. Și pentru ce?! Oh, trebuia să-mi fi dat seama de mult. Madam Brizard visa să conducă lumea. E un guvern secret, să știi. Sunt doar șapte oameni care conduc treburile planetei. Ei, și?! Nu-mi pasă. Nici că Pământul ar fi gol pe dinăuntru. Nici că Luna ar fi satelit artificial. Nici că furnicile vin de pe planeta Gamma. Nici că John Bull din Texas putea citi gândurile unui prieten de-al lui aflat la o mie de kilometri distanță. Nici că Boris Ivanovici din Moscova putea influența câmpul magnetic al unui crucișător. Iar furnicile?! Fără îndoială, extraterestre. Umblau peste tot. Săpau galerii. Era putredă casa. Madam Brizard se plîngea mai tot timpul. Petiții, reclamații, audiențe. În final, otravă. Presărată cu grijă prin toate colțoarele.

- Furnicile? m-a întrebat căpitanul de cavalerie. Nu vorbiți, domnule! Sunt neînsemnate. Să fi văzut însă atacul din aprilie...

-Nu pot fi o problemă furnicile astea, mi-a șoptit actrița Leonora. Vă faceți griji inutil. Mai bine spuneți-mi cum îmi stă cu acest colier pe care mi l-a dăruit Pompiliu Pompilian! Îmi face ochi dulci de la o vreme! Semănați de minune cu el! M-a invitat într-o călătorie la Istanbul. Și apoi vrea să ne petrecem toată vara pe Mediterana. Și-a cumpărat un iaht...

-Nu înțeleg de ce nu apeleți la profesorul Ionescu! s-a răstiat la mine pictorul Bonifaciu. Am auzit că e unul dintre urmașii lui Antipa. Înțelegeți?! Ar putea avea un remediu... Furnicile mie nu mi se par atât de periculoase...Și nu cred că pun în pericol civilizația noastră...Șobolanii, da, pot deveni o problemă...Dar furnicile?! Un moment, aș mai vrea un pahar de șampanie...Doriți?! Morți dar vii. Smulși din curgerea timpului de vrăjile lui madam Brizard. Se mișcau asemenea mie. Asudau. Chicoteau. Strigau: -Vine furtuna! A spus la radio!